

3. Копійка В. В. Міжнародні комунікації як детермінанти зовнішньої політики світових акторів. *International relations, part «Political sciences»*. 2019. № 21. URL: http://matveev.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3844.
4. Курбан О. В. Соціальна комунікація в системі сучасного наукового знання. *Інформаційне суспільство*. 2009. С. 64–66.
5. Полякова Ю. В, Шайда О. Є., Степанов А. В. Культурна дипломатія як інструмент міжнародної комунікації. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*, 2023. № 71. С. 57– 63.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-534-1-55>

**LITERARY PSEUDONYMS OF UKRAINIAN WARRIORS
(BASED ON THE NOVEL “THE BOOK OF LOSS
AND DEFICIENCY” BY VLADYSLAV IVCHENKO)**

**ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІ ПСЕВДОНИМИ ВОЇНІВ-УКРАЇНЦІВ
(ЗА РОМАНОМ «КНИГА ВТРАТ І НЕСТАЧ»
ВЛАДИСЛАВА ІВЧЕНКА)**

Vehesh A. I.

*PhD in Philology,
Associate Professor of the Department
of Ukrainian Language
Uzhhorod National University,
Uzhhorod, Ukraine*

Вегеш А. І.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови
Ужгородський національний
університет,
м. Ужгород, Україна*

В антропонімній системі псевдоніми займають особливе місце. Літературно-художній антропонім (позивні) воїнів російсько-української війни, які функціонують в оповіданнях «Книги втрат і нестач» Владислава Івченка заслуговують на увагу. Автор знає картину війни, де правлять смерть, біль, горе, страх, відчай, але поруч з трагедією є героїзм, надія, віра, пристрасть та гумор. Навіть у найскладніших ситуаціях бійці вміють посміятися з ворога, а також із себе, як колись козаки. Вони також дотепні у творенні позивних, які є самодостатніми. «Псевдоніми українських воїнів, крім основної функції, можуть мати

додаткові: характеристичну, експресивну, оцінну, символічну, функцію вираження самоіронії» [4, с. 242].

В. Івченко знайомить нас з українськими бійцями та їхніми іменами, дає характеристику, тлумачить походження того чи іншого позивного. Предметом нашого дослідження вже були псевдоніми з попередніх творів автора [1; 2]. Мотиви виникнення прізвиськ є найрізноманітнішими.

Найпростішим способом творення позивних є деформація справжнього найменування бійця (деривати). Наприклад, позивний Напа боєць отримав від попереднього позивного Наполеон; командир роти Чайченкові скоротили прізвище і вийшов Чай. Доброволець Подя має прізвисько від прізвища Подорван. Позивний Чад – усічена форма прізвища Чадило («Зробив невеличке обрізання і вийшов незлий позивний! Звісно, краще було б – Республіка Чад, але це задовго для позивного» [3, с. 229]). Але інформаційний запас найменування на цьому не вичерпується. Виявляється Чад працював в Африці, надавав медичні послуги. Фельдшер з прізвищем Різник змушений був взяти позивний не такий страшний («У нього було прізвище Різник, але це не ок для парамедика, то позивний узяв Резкій» [3, с. 233]). Справжнє прізвище медика Павлова в бійців асоціювалося з лікарем, який робив досліди на собаках, тому його дражили Собако-Павлов. Позивний Чапля утворено від прізвища героя Чаплієнко. Побратим Ангола мав прізвище Янголов, але ангелом не хотів бути. Наймолодшого побратима називали розмовним варіантом імені – Юрік, що вказувало також і на вік бійця. Боєць Калина, узявши такий позивний, позбавився російського прізвища Калінін. Прізвисько Лом Ніка утворила з частини прізвища персонажа («Це прізвисько було від його прізвища – КоЛОМієць» [3, с. 380]). Мунті за паспортом був Мунтян. У Чіки прізвище було Чикатило, він сам розповідав, що в їхньому селі половина жителів є носіями такого прізвища, і звідти походив знаменитий маніяк («Хотів узяти такий же позивний, але в бригаді був наказ, щоб жодних Канібалів, Борманів, Чортів чи Піночетів. То довелося скоротити до Чіки, тут жодних претензій» [3, с. 355]). Капітану прізвище не потрібно було міняти («Капітан взагалі-то був старшим солдатом, але мав офіцерське прізвище і відповідний позивний» [3, с. 258]). Повне прізвище Малимон залишили кульгавому хлопчині. Хоча бійцеві не подобалося прізвище, але командир Коломбо сказав: «Малимон – це ж круто! Щось таке козацьке!» [3, с. 116]).

Найбільшу групу серед позивних займають ті найменування, що є назвами професій чи відповідних занять. Позивний Ікс отримав

розумний боєць з вищою освітою. Медика у взводі називали Кашпіром («*Позивний походив від Кашпіровського, бо медик вірив у цілющу силу гіпнозу і намагався діяти лише нею, а аптечку берегти*» [3, с. 82]). Боєць Культура інтелігентно поводився, був ввічливим, крім того працював «у відділі культури одного з районів, тому й і отримав позивний» [3, с. 256]. Пірат дуже влучно стріляв з гранатомета. Помічник гранатометника мав позивний Круз, яке вигадав побратиму Пірат («*Коли почув, що моряк, назвав Крузенштерном, але то було задовго, обрізали до Круза*» [3, с. 264]). До речі, крузенштерн – вітрильний корабель, це вказує на зв'язок із морем. Боєць Контрик у мирний час возив цигарки в Румунію із Закарпаття, тобто займався контрабандою. Контрик – скорочена форма від Контрабандист. Земляком Контрика був Чани. Позивний отримав через бізнес – мав колиби з лазнями і чанами, любив розповідати про чани. Позивний Париж хлопець отримав за знання французької мови («*Париж! Пацану дали такий позивний, бо знав французьку*» [3, с. 104]). Боєць Мотор «любив «важку» музику, особливо «Моторхед», тому й обрав такий позивний» [3, с. 273]. Шкільні друзі отримали прізвиська за назвами предметів, які їм подобалися: математика Сашка назвали Іксом, історика Костю – Шурханом, хіміка Сову – Алхіміком, біолога Калюжного – Дарвіном. Яна мала прізвисько Ігрек («*Її прізвище було Ученко, тобто «У», звісно вона стала Ігрек*» [3, с. 339]).

Окрему групу займають позивні, які відображають зовнішній вигляд, фізичні, психічні риси денотата. Шустрий прийшов з готовим поганялом (представник кримінального світу), яке стало позивним, бо дуже вдало характеризувало героя за вміння оперативно вирішувати проблеми, швидко рухатися; людиною він був рухливою, жвавою, спритною. Взводний Команча отримав позивний за схожістю з індіанцями («*Команча був засмаглий, худий, чорноволосий і з гострим носом. Йому б пару пір'їн у волосся і томагавк у руку, можна було б знімати у вестерні*» [3, с. 78]). Боєць Сивий справді був сивим («*Подійкували, що сивина у Сивого не просто так, мовляв, русня родину його вбила*» [3, с. 51]). Через високий ріст отримав позивний Шпала, був худий і довгий. Отримували бійці позивні через якісь вади, як наприклад, Чотири пальці («*...всі прозивали його Чотири пальці, бо на лівиці дійсно мав чотири пальці. ...Втратив палець ще в дитинстві...*» [3, с. 176]). Кулеметник Годзя через ріст та вагу («метр дев'яносто, сто десять кілограмів») отримав позивний («*Позивний Годзя був зменшувальним від Годзили. Бо Годзя був дебелий, як те японське чудовисько, але добрий. Насправді йому б краще було дати позивний*

Ведмідь, але в роті вже був Ведмідь, довелося вигадувати щось нове» [3, с. 266]). Снайпера Сахна називають Термінатором «за цей його зосереджений спокій у бою» [3, с. 275]. Привертає увагу позивний Сорока, а носить його веселий боєць, який багато говорить, жартує, розповідає анекдоти, але влучно кидає гранати. Здавалося би, що за манерою поведінки, характеру отримав позивний, але автор подає інформацію стосовно походження найменування («В нього було прізвище Ворона, але позивний взяв Сорока. ...А от тепер маю позивний мрії!» [3, с. 360]).

За віком отримав позивний Синок – хлопець з Херсонщини, який пройшов через допити та катування, втратив брата, відчув прихід «визволителів» («Дитина, але з навичками. Такому тільки дай наблизитися, почне вбивати русню» [3, с. 269]).

За місцем проживання чи перебування бійці також отримували позивні. Хлопець з Волині відповідно отримав позивний Волинь. Боєць з Києва отримав позивний Столиця («...він дійсно був з Києва, тобто там і народився, тому і прозвали Столицею» [3, с. 52]. Поляк жив у Польщі, «вртуозно лаявся польською», через що і отримав позивний. Коломбо працював у Шрі-Ланці, вчив серферів, мав багато знайомих. З початку війни зразу повернувся до України («На війні взяв собі позивний Коломбо на честь столиці Шрі-Ланки» [3, с. 116]). Воїн Аусвайс працював у Німеччині нелегалом на будівництві, звідти й позивний. Позивний Інтер, що означає міжнародний, отримав хлопець за зовсім іншою ознакою («Горя! Позивний Інтер. Бо сирота, з інтернату!» [3, с. 238]). Виявляється, що це скорочення від слова інтернат. Навчав хлопців Британець. Позивний отримав через навчання в Британії («Так кричав Британець, наш пацан, але вчився на полігонах в Англії, був фанатом англійського війська, нашивкою мав український і англійський прапори» [3, с. 256]).

Через цікаві випадки в житті людини також виникали прізвиська. Боєць Мухомор після вживання грибів опинився в білоруських лісах («... Мухомор отримав позивний через розповіді про те, як вдома, на Волині, збирав гриби і ловив приходи. Був відкритий до хімічних дослідів» [3, с. 94]). А боєць Кропива сильно попівся кропивою, коли був п'яний. Серед позивних є й такі, до яких автор не подає характеристики, можна тільки проводити якісь асоціації: Шумахер, Бурчик, Пух-Пух (стрілок з «бехи»).

Отже, мотиви утворення позивних в «Книзі втрат і нестач» різні: від усічених прізвищ, імен, за професією, родом занять, місцем проживання, зовнішністю, за іменами улюблених героїв, через смішні

ситуації тощо. Хорошим матеріалом для найменувань персонажів послужили реальні позивні воїнів-українців.

Література:

1. Вегеш А. Літературно-художні антропоніми в прозі про війну – «обличчя» художнього твору. Записки з українського мовознавства. Збірник наукових праць. Випуск 30. *Opera in linguistica Ukrainiana. Fascicullum 30* / Головний редактор Т.Ю. Ковалевська. Одеса: Видавець С.Л. Назарук, 2023. С. 114–129.

2. Вегеш А. Роль літературно-художніх антропонімів у формуванні свідомості українців (на матеріалі збірки оповідань «Після 24-го» Владислава Івченка). *Освітній процес в умовах війни та у повоєнний період: виклики, правила, перспективи*: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 4 березня – 14 квітня 2024 року. Львів–Торунь: Liha-Pres, 2024. С. 68–71.

3. Івченко В. Книга втрат і нестач (збірка оповідань). Київ: Темпора, 2024. 476 с.

4. Павликівська Н. Українська громадсько-політична псевдонімія ХХ (1929–1959 рр.) – поч. ХХІ століть. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Мовознавство*. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Вип. 1 (27) 2017. С. 239–243.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-534-1-56>

OUTSTANDING SLOVAK RESEARCHER OF UKRAINE MYKOLA NEVRLY

ВИДАТНИЙ СЛОВАЦЬКИЙ УКРАЇНОЗНАВЕЦЬ МИКОЛА НЕВРЛИЙ

Vehesh M. M.,
Doctor of Historical Sciences,
Professor,
Uzhhorod National University
Uzhhorod, Ukraine

Вегеш М. М.
доктор історичних наук, професор,
Ужгородський національний
університет,
м. Ужгород, Україна

Сьогодні українське літературознавство важко навіть собі уявити без наукових праць чільних представників української діаспори Юрія